

БУРГАСКИ СВОБОДЕН УНИВЕРСИТЕТ
ЦЕНТЪР ПО ЮРИДИЧЕСКИ НАУКИ

**ИЗПЪЛНЕНИЕ НА ПАРИЧНИ ВЗЕМАНИЯ ВЪРХУ ДЯЛОВЕ И
АКЦИИ В ТЪРГОВСКИ ДРУЖЕСТВА И ВЪРХУ ТЪРГОВСКО
ПРЕДПРИЯТИЕ**

АВТОРЕФЕРАТ

НА ДИСЕРТАЦИОНЕН ТРУД ЗА ПРИСЪЖДАНЕ НА
ОБРАЗОВАТЕЛНА И НАУЧНА СТЕПЕН „ДОКТОР“
ПРОФЕСИОНАЛНО НАПРАВЛЕНИЕ: 3.6. ПРАВО
(ГРАЖДАНСКИ ПРОЦЕС)

ДИСЕРТАНТ:

ДЕСИСЛАВА БУРЯНОВА КУЗМАНОВА

НАУЧЕН РЪКОВОДИТЕЛ:

ПРОФ. Д-Р СИЛВИ ЧЕРНЕВ

Бургас
2023

СЪДЪРЖАНИЕ

I. ОБЩА ХАРАКТЕРИСТИКА НА ДИСЕРТАЦИОННИЯ ТРУД	2
1. Актуалност на темата и практическо значение на изследването..	2
2. Предмет, цел и методи на научното изследване.....	2
3. Обем и структура на дисертационния труд.....	4
II. КРАТКО ИЗЛОЖЕНИЕ НА ОСНОВНОТО СЪДЪРЖАНИЕ НА ДИСЕРТАЦИЯТА	5
1. Глава първа. Понятие и правна същност на изпълнението на парични вземания върху дялове и акции в търговски дружества и върху търговско предприятие	5
2. Глава втора. Обекти на изпълнение на парични вземания.....	6
3. Глава трета. Допустимост на изпълнителния процес и право на принудително изпълнение на парични вземания върху дялове и акции в търговски дружества и върху търговско предприятие.....	7
III. ОСНОВНИ ПРИНОСНИ МОМЕНТИ НА ДИСЕРТАЦИОННИЯ ТРУД	13
IV. ПРАКТИЧЕСКО ЗНАЧЕНИЕ НА ИЗСЛЕДВАНЕТО	18
V. СПИСЪК НА ПУБЛИКАЦИИТЕ ПО ТЕМАТА НА ДИСЕРТАЦИОННИЯ ТРУД	19

I. ОБЩА ХАРАКТЕРИСТИКА НА ДИСЕРТАЦИОННИЯ ТРУД

1. Актуалност на темата и практическо значение на изследването

Темата за изпълнение на парични вземания върху дялове и акции в търговски дружества и върху търговско предприятие бе избрана с оглед нуждата от приобщаване на нашата доктрина и практика към най-новите тенденции в чуждестранните уредби и изследвания на института на изпълнението на парични вземания. Динамиката в отношенията „кредитор-длъжник“ в глобален план изисква „сериозен отговор“ от страна на институциите и модернизиране както на самия институт, от гледна точка на хармонизацията му със законодателството на ЕС, така и въвеждане на модерно, бързо и адекватно електронизирано изпълнение.

В тази връзка, дисертационният труд не остава изолиран от новите тенденции и Практика. Затова е насочен от една страна към преодоляване на тясно позитивистичния подход при изследването, а от друга - към анализ през призмата на една по-широка правно-догматична, историко-правна и сравнителноправна основа, като същевременно разкрива най-новите насоки в развитието на уредбата на съвременните законодателства.

2. Предмет, цел и методи на научното изследване

Предметът на дисертацията е особеностите и правните проблеми, които поставя изпълнението на парични вземания върху дялове и акции в търговски дружества и върху търговско предприятие.

Целта на научното изследване е да бъде направен цялостен анализ на производството по изпълнение на парични вземания върху дялове и акции в

търговски дружества и върху търговско предприятие, който да разкрие характерните особености на действащата в България уредба, проектирана на фона на нейните функционални аналози в чуждите законодателства. Изложени са и конкретни предложения, насочени към хармонизиране българското законодателство с европейското и същевременно са вложени усилия да се избегне „механично“ заимстване.

Привеждат се историко-правни, сравнителноправни и позитивноправни аргументи в подкрепа на виждането, че институтът на изпълнението на парични средства е правно-логически най-тясно свързан с решаването на конфликта между интересите на длъжника и на вискателя.

Трудът се „опира“ на широк набор от общонаучни и специални методи за провеждане на теоретични изследвания в областта на правната наука като водещи са критичният анализ и формално-логическият подход, които се използват на много места в изследването – при изясняване на функциите и елементите от фактическия състав на изпълнителните способности, както и на различните теории за тяхната правна същност, но преди всичко при тълкуването на разпоредбите и обосноваването на нуждата от спешни промени в нормативното им съдържание поради динамиката на развитието на обществените отношения у нас.

С помощта на историческия метод се проследява възникването и историческото развитие на института на изпълнението на парични средства и неговото възприемане в законодателствата на държави от различните правни семейства (романското, германското и англо-американското), а също така се проследява и рецепцията в българското следосвобожденско право.

При разкриване на целите и задачите на изпълнителните способности и при изясняване на техните функционални характеристики е приложен аналитичният метод.

От специалните научни методи, най-широко са приложени правно-догматичният и сравнителноправният метод, чрез които са изяснени функционалните аналози на изпълнителните способности в чуждите законодателства и е потърсен начинът, по който съществуващата у нас уредба се вписва в общия сравнителноправен фон. Правно-догматичният метод е широко използван при анализа на действащите уредби на изпълнителните способности в ГПК.

В труда са приложени редица способности за тълкуване на правото като езиковото, систематичното, телеологичното, разширителното и стеснителното тълкуване. Използвани са и някои от способите за попълване на празнотите в гражданския закон като аналогията на закона и аналогията на правото, а също и прилагането на аргумент на по-силното основание и аргументи на противното.

3. Обем и структура на дисертационния труд

Дисертационният труд се състои общо от 307 страници, структурирани в три глави, параграфи, точки и подточки с предметни заглавия, в които последователно се изясняват функциите и развитието на изпълнителните способности, приложното им поле, фактическия им състав и правна същност. Също така включва и: списък на използваните съкращения; приложение със синтезиран набор от предложения *de lege ferenda*, аргументирани преди това в самия текст. Библиографията наброява 69

заглавия, от които 39 на български език, 21 на английски и немски език и 9 източника, достъпни в интернет пространството.

В структурно отношение изследването обхваща въведение, три глави и заключение. Първата глава обхваща описание на понятията, предмет на изследването, както и исторически и сравнително-правен анализ на проблематиката. Втората глава разглежда обектите на изпълнение на парични вземания, а третата - допустимостта на изпълнителния процес и правото на принудително изпълнение на парични вземания върху дялове и акции в търговски дружества и върху търговско предприятие.

Текстът е съобразен със законодателството и съдебната практика към месец януари 2023 г.

II. КРАТКО ИЗЛОЖЕНИЕ НА ОСНОВНОТО СЪДЪРЖАНИЕ НА ДИСЕРТАЦИЯТА

1. Глава първа. Понятие и правна същност на изпълнението на парични вземания върху дялове и акции в търговски дружества и върху търговско предприятие

В рамките на първа глава се разглеждат понятията, предмет на дисертацията и същността на изпълнението на парични вземания върху дялове и акции в търговски дружества и върху търговско предприятие

Историческият анализ включва съпоставка между основните моменти в теорията на гражданското съдопроизводство (по-специално в института на изпълнението на парични вземания, в периодите на развитие на българското гражданско съдопроизводство). Проследява се институтът на изпълнението

на парични вземания при действието на Закона за гражданското съдопроизводство (1892 г. – 1952 г.), при действието на ГПК от 1952 г. (отм.), както и по новия ГПК от 2008 г.

Сравнително-правният анализ обхваща тенденциите в чуждестранните уредби на института на изпълнението на парични вземания, засягайки законодателствата на държави, представители на различните правни семейства - Великобритания, САЩ, държавите от Северна и Югоизточна Азия и държавите-членки на Европейския съюз.

2. Глава втора. Обекти на изпълнение на парични вземания

Проучването на особеностите на обектите на принудителното изпълнение представлява подготвителен етап за целите на изследването.

Анализът на особеностите на всеки от обектите на изпълнение на парични средства създаде предпоставката за безпроблемното преминаване към следващата стъпка, представляваща същината на дисертационната работа.

Поставени бяха темите за особеностите на дяловете в събирателното дружество, в дружествата с ограничена отговорност, в командитните дружества, особеностите на акциите и на търговското предприятие в качеството им на обекти на изпълнение на парични средства.

3. Глава трета. Допустимост на изпълнителния процес и право на принудително изпълнение на парични вземания върху дялове и акции в търговски дружества и върху търговско предприятие

При изследването на спецификата на изпълнение на парични вземания върху дялове в събирателно дружество бе акцентирано на съотношението между чл. 517, ал. 1 ГПК и чл. 96, ал. 1 ТЗ.

Подкрепено е становището на В. Попова и Л. Корнезов, че е без значение, дали безуспешното принудително изпълнение върху движимото имущество на длъжника-съдружник е проведено преди или след налагането на запора.

Направена е констатацията, че съществуват проблеми, касаещи съотношението между чл. 517, ал. 1 ГПК и чл. 96, ал. 1 ТЗ, тъй като са съхранени проблемите, налични още при действието на чл. 398б, ал. 1 от стария ГПК.

Достигна се до заключението, че в чл. 517, ал. 2 ГПК не са посочени всички последици от налагане на заповор върху дял в събирателно търговско дружество.

Маркиран бе проблемът, че предвиденият шестмесечен срок за овластяване на взыскателя да предяви иска за прекратяване на събирателното дружество от една страна е твърде дълъг, а от друга – в чл. 517, ал. 2, изр. 2 не е оказано точно от кой момент започва да тече този срок.

Стигна се до заключението, че предявяването иска за прекратяване на събирателно дружество и последващите процесуални действия са твърде „тромави“ и неефективни, а заложените срокове по никакъв начин не кореспондират на характера на изпълнителния процес, изискващ срочност в

процедурите и резултативност. Също така се изтъкна, че не е спазен балансът между съблюдаване на интересите на вискателя и длъжника-съдружник, който е от изключително значение за справедливостта на коментираните отношения.

Проучени бяха хипотезите на **изпълнение на парични вземания върху дялове в събирателно дружество** на повече от един съдружник от един и същ и от различни кредитори, които са от особено практическо значение.

Поставен бе акцент върху хипотезата на изпълнение на парични вземания върху дялове в събирателно дружество, в случай че имуществото на дружеството е недостатъчно, за да удовлетвори вземането към съдружника-длъжник.

Разгледана бе и хипотезата, при която при изпълнение на парични вземания върху дялове в събирателно дружество, срещу дружеството е открито производство по несъстоятелност.

Подробно бяха изследвани всички особености и правни проблеми, касаещи **изпълнението на парични средства върху дялове в дружество с ограничена отговорност**.

При анализ на възможността за предявяване на конститутивен иск за прекратяване на дружеството с ограничена отговорност, по-специално, при положение че съдът намери иска за основателен, бе обсъдено по-нататъшното развитие на съдебното производство.

Стигна се до извода, че на този етап от съдебното производство се създават отношения между от една страна породената процедура по ликвидация на търговското дружество, а от друга висящото изпълнително производство, в следствие на които се създават и отношения между

назначения от съда ликвидатор и изпълнителния орган. Именно това взаимодействие следва да се уреди по законодателен път чрез необходимите промени в ТЗ.

При насочване на **изпълнителното производство върху дялове на съдружници в командитно дружество** се наблюдават множество усложнения, предвид хибридният характер на командитното дружество. Вследствие тези усложнения, неизбежно се проявяват и отклонения от типичното развитие на изпълнението върху дял от търговско дружество, законодателно заложено в чл. 517, ал. 2 и ал. 3 ГПК. Поради тази причина, бе извършен опит за систематизация на процедурата чрез използване на различни научни похвати.

С цел безпротиворечиво решаване на въпроса за изпълнение на парични средства върху дялове на съдружници в командитно дружество, бяха подробно анализирани и съпоставени група от хипотези и техните подхипотези, най-важните от които, от гледна на точка на научен и практически принос са следните:

- особености на изпълнението на парични вземания върху дялове на съдружници в командитно дружество в хипотезата, при която дружеството се състои от един комплементар и един командитист;
- особености на изпълнението на парични вземания върху дялове на съдружници в командитно дружество в хипотезата, при която дружеството се състои от един комплементар и двама командитиста;
- особености на изпълнителното производство върху дялове на съдружници в командитно дружество, когато дружеството се състои от двама комплементара и един командитист;

- особеностите на изпълнението на парични вземания върху дялове на съдружници в командитно дружество в хипотезата, при която дружеството се състои от един комплементар и един командитист.

Констатирани бяха отклонения в производството при изчисляването на дела на напусналия съдружник в командитно дружество – то става посредством изготвянето на счетоводен баланс, при който активите на търговското дружество се оценяват по пазарната им стойност. Този принцип на изчисляването на дружествения дял на прекратилия участието си съдружник в командитно дружество би следвало да стане от пазарната стойност на активите. Принципът е възприет в законодателството на Европейския съюз - чл. 33 от Регламент (ЕИО) № 2137/85 на Съвета от 25.07.1985 г. относно Европейското обединение по икономически интереси.

При изследване на особеностите на **изпълнителното производство върху всички дялове на съдружници в търговско дружество съгласно чл. 517, ал. 4 ГПК** се достигна до заключението, че разпоредбата следва да е относима включително и спрямо изпълнение върху всички дялове в командитно дружество.

Подкрепено бе становището на Л. Корнезов, че фразата „преди приключване на първото заседание по делото“ би следвало да отпадне от чл. 517, ал. 4, изр. 2 ГПК.

Въз основа на извършеното проучване на спецификите на **изпълнителното производство върху налични акции** бе критикувано правото на вискателя да обезсили акциите на длъжника от гледна точка на това, че то е уредено със средствата на охранителното производство, което може да бъде отменено по иск на всяко заинтересовано лице по чл. 537, ал. 2 ГПК.

Изразено бе становището, че характерът на това производство не би следвало да бъде охранителен, а да представлява установителен иск, по подобие на исковото производство за установяване на факти съгласно чл. 124, ал. 4 и ал. 5 ГПК с аргумента, че при охранителните производства решението не се ползва със сила на присъдено нещо, а в настоящия случай целеният ефект е постигнатото по съдебен ред обезсилване на акциите да се ползва със сила на присъдено нещо по отношение на страните по спора и да може да бъде противопоставено на всяко лице.

При изследване на последиците от налагане на заповед върху налични акции се стигна до заключението, че законодателят не е уредил начина, по който се гласува със заповеданите акции.

При проучване на **изпълнението върху дялове и акции в командитно дружество с акции** се достигна до заключението, че по отношение на неограничено отговорните съдружници – комплементарни, се прилагат правилата за събирателно дружество. Разгледани бяха възможни хипотези, породени от прекратяването на участието на съдружник-комплементар.

При проучване на темата за **изпълнение на парични вземания върху дял на съдружник-командитист в командитно дружество с акции** бе достигнато до извода, че изпълнението върху дял на командитист следва се реализира съгласно правилата на изпълнение върху налични и безналични акции (в зависимост от вида им).

С цел въвеждане на по-голяма яснота по темата бяха изследвани конкретни хипотези, породени от прекратяване на участието на съдружник-командитист.

Предвид факта, че в правната литература, а и в практиката **изпълнението върху обособена част от търговско предприятие** е изключително слабо застъпено, а изпълнение върху цяло търговско предприятие по никакъв начин не е предвидено в българското законодателство, дисертацията бе фокусирана в две посоки – от една страна върху непълнотите, касаещи изпълнение върху обособена част от предприятие, а от друга - върху необходимостта от уреждане на изпълнение върху цяло предприятие по законодателен път. В тази връзка бяха предложени и аргументирани конкретни законодателни промени.

III. ОСНОВНИ ПРИНОСНИ МОМЕНТИ НА ДИСЕРТАЦИОННИЯ ТРУД

1. Стигна се до заключението, че предявяването иска за прекратяване на събирателно дружество и последващите процесуални действия са твърде „тромави“ и неефективни, а заложените срокове по никакъв начин не кореспондират на характера на изпълнителния процес, изискващ срочност в процедурите и резултативност. Също така се изтъкна, че не е спазен балансът между съблюдаване на интересите на вискателя и длъжника-съдружник, който е от изключително значение за справедливостта на коментираните отношения.

Проучени бяха хипотезите на изпълнение на парични вземания върху дялове в събирателно дружество на повече от един съдружник от един и същ и от различни кредитори, които са от особено практическо значение.

Поставен бе акцент върху хипотезата на изпълнение на парични вземания върху дялове в събирателно дружество, в случай че имуществото на дружеството е недостатъчно, за да удовлетвори вземането към съдружника-длъжник.

Разгледана бе и хипотезата, при която при изпълнение на парични вземания върху дялове в събирателно дружество, срещу дружеството е открито производство по несъстоятелност.

2. Подробно бяха изследвани всички особености, свързани с изпълнението на парични средства върху дялове в дружество с ограничена отговорност.

При анализ на възможността за предявяване на конститутивен иск за прекратяване на дружеството с ограничена отговорност, по-специално, при положение че съдът намери иска за основателен, бе обсъдено по-нататъшното развитие на съдебното производство.

Стигна се до извода, че на този етап от съдебното производство се създават отношения между от една страна породената процедура по ликвидация на търговското дружество, а от друга висящото изпълнително производство, в следствие на които се създават и отношения между назначения от съда ликвидатор и изпълнителния орган. Именно това взаимодействие следва да се уреди по законодателен път чрез необходимите промени в ТЗ.

3. При насочване на изпълнителното производство върху дялове на съдружници в командитно дружество, неизбежно се проявяват отклонения от типичното развитие на изпълнението върху дял от търговско дружество, законодателно заложено в чл. 517, ал. 2 и ал. 3 ГПК. Поради тази причина, бе извършен опит за систематизация на процедурата чрез използване на различни научни похвати.

С цел безпротиворечиво решаване на въпроса за изпълнение на парични средства върху дялове на съдружници в командитно дружество, бяха подробно анализирани и съпоставени група от хипотези и техните подхипотези, най-важните от които, от гледна на точка на научен и практически принос, са следните:

- особености на изпълнението на парични вземания върху дялове на съдружници в командитно дружество в хипотезата, при която дружеството се състои от един комплементар и един командитист;
- особености на изпълнението на парични вземания върху дялове на съдружници в командитно дружество в хипотезата, при която дружеството се състои от един комплементар и двама командитиста;
- особености на изпълнителното производство върху дялове на съдружници в командитно дружество, когато дружеството се състои от двама комплементара и един командитист;
- особеностите на изпълнението на парични вземания върху дялове на съдружници в командитно дружество в хипотезата, при която дружеството се състои от един комплементар и един командитист.

Констатирани бяха отклонения в производството при изчисляването на дела на напусналия съдружник в командитно дружество – то става посредством изготвянето на счетоводен баланс, при който активите на търговското дружество се оценяват по пазарната им стойност. Този принцип на изчисляването на дружествения дял на прекратилия участието си съдружник в командитно дружество би следвало да стане от пазарната стойност на активите. Принципът е възприет в законодателството на Европейския съюз - чл. 33 от Регламент (ЕИО) № 2137/85 на Съвета от 25.07.1985 г. относно Европейското обединение по икономически интереси.

4. При изследване на особеностите на изпълнителното производство върху всички дялове на съдружници в търговско дружество съгласно чл. 517, ал. 4 ГПК се достигна до заключението, че разпоредбата следва

да е относима включително и спрямо изпълнение върху всички дялове в командитно дружество.

5. Въз основа на извършеното проучване на спецификите на изпълнителното производство върху налични акции бе критикувано правото на вискателя да обезсили акциите на длъжника от гледна точка на това, че то е уредено със средствата на охранителното производство, което може да бъде отменено по иск на всяко заинтересовано лице по чл. 537, ал. 2 ГПК.

Изразено бе становището, че характерът на това производство не би следвало да бъде охранителен, а да представлява установителен иск, по подобие на исковото производство за установяване на факти съгласно чл 124, ал. 4 и ал. 5 ГПК с аргумента, че при охранителните производства решението не се ползва със сила на присъдено нещо, а в настоящия случай целеният ефект е постигнатото по съдебен ред обезсилване на акциите да се ползва със сила на присъдено нещо по отношение на страните по спора и да може да бъде противопоставено на всяко лице.

При изследване на последиците от налагане на заповед върху налични акции се стигна до заключението, че законодателят не е уредил начина, по който се гласува със запорираните акции.

6. При проучване на изпълнението върху дялове и акции в командитно дружество с акции се достигна до заключението, че по отношение на неограничено отговорните съдружници – комплементарни, се прилагат правилата за събирателно дружество. Разгледани бяха възможни хипотези, породени от прекратяването на участието на съдружник-комплементар.

При проучване на темата за изпълнение на парични вземания върху дял на съдружник-командитист в командитно дружество с акции бе достигнато до извода, че изпълнението върху дял на командитист следва се реализира съгласно правилата на изпълнение върху налични и безналични акции (в зависимост от вида им).

С цел въвеждане на по-голяма яснота по темата бяха изследвани конкретни хипотези, породени от прекратяване на участието на съдружник-командитист.

7. Предвид факта, че в правната литература, а и в практиката изпълнението върху обособена част от търговско предприятие е изключително слабо застъпено, а изпълнение върху цяло търговско предприятие по никакъв начин не е предвидено в българското законодателство, изследването бе фокусирано в две посоки – от една страна върху непълнотите, касаещи изпълнение върху обособена част от предприятие, а от друга - върху необходимостта от уреждане на изпълнение върху цяло предприятие по законодателен път. В тази връзка бяха предложени и аргументирани конкретни законодателни промени.

IV. ПРАКТИЧЕСКО ЗНАЧЕНИЕ НА ИЗСЛЕДВАНЕТО

Задълбоченото изследване на принудителното изпълнение на парични вземания върху дялове и акции в търговски дружества и върху търговско предприятие обосновава полезността на изводите и заключенията в труда, тъй като представлява опит да се достигне до обосновано заключение за качеството на нашата уредба, нуждата от нейното осъвременяване и паралелно с това – да се провокира допълнителен интерес към модернизация на изпълнителното производство и по-бързо достигане до баланса на отношенията „кредитор-длъжник“.

Достигнатите изводи и заключения биха могли да бъдат от съществена полза на законодателя в процеса на нормотворчество, във връзка с допълване и усъвършенстване на уредбата на изпълнителното производство. Дисертационният труд би бил полезен и на практикуващите юристи в областта на гражданското процесуално право.

V. СПИСЪК НА ПУБЛИКАЦИИТЕ ПО ТЕМАТА НА ДИСЕРТАЦИОННИЯ ТРУД

1. Особености на дяловете в ООД като обект на принудително изпълнение на парични вземания – *Годишник на Варненския свободен университет „Черноризец Храбър“*, бр. XXV от 2019.
2. Развитие на българското гражданско съдопроизводство - съпоставка между основните моменти от института на изпълнение на парични вземания – *сп. Юридически сборник, 2021, Том XXVIII, с. 104-115, И Бургаски свободен университет.*
3. Как се възприема фигурата на корпоративния длъжник от законодателствата на Великобритания, САЩ и някои азиатски държави. Основни акценти – доклад от 22.04.2021 г., изнесен в „XXII ЮБИЛЕЙНА КОНФЕРЕНЦИЯ ЗА СТУДЕНТСКО НАУЧНО ТВОРЧЕСТВО С МЕЖДУНАРОДНО УЧАСТИЕ“, организирана от Бургаски свободен университет.
4. Особености на събирателното дружество и неговите дялове като обект на изпълнение на парични средства – *сп. Studia Iuris, бр. 1, 2022 на Пловдивския университет „Паусий Хилендарски“.*
5. Институтът на изпълнението на парични притезания от гледна точка на признаването и изпълнението на съдебни решения в държавите членки на Европейския съюз – *сп. e-Journal, бр. 18, 2022 на Варненския свободен университет „Черноризец Храбър“.*
6. Изпълнение на парични задължения върху обособена част от търговско предприятие – *под печат в сп. Юридически сборник, 2022, Том XXIX на Бургаски свободен университет.*